

Dreptul mediului – elefantul din sufrageria cu cristaluri a instanțelor de contencios administrativ?

Environmental law – The Elephant in the Crystal Room of the Administrative Courts?

Conf. univ. dr. **Flaminia STÂRC-MECLEJAN***
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Abstract

Although it has become commonplace, as argued in the legal literature, to emphasize the existence of environmental risks caused by human activities and the need to adopt appropriate protective devices, there are rare cases that involve environmental law (and a reconciliation between the principles of environmental law and economic activities) resolved by the administrative courts from our country.

This is unsettling in the conditions in which it is happening in relation to the right of access to remedies. And it is all the more disturbing considering, as judiciously observed in literature, that access to justice in environmental matters is not only a right of the individual, but is also the instrument of activation of the judicial power in terms of the control exercised over the executive power, in a matter valued, by law, as being of public interest.

Although administrative litigation offers special potentialities in the field of reconciling environmental protection with economic freedoms, these remain partially unexplored due to the lack of their use by litigants or due to the procedural impediments they encounter during the trial.

This is the framework in which we will seek to observe possible ways that could be used to improve the effectiveness of environmental litigations from the perspective of the claims that we can submit to the administrative courts in the event of environmental damage.

Keywords: *environmental damage; regulatory acts; urgency; preventive actions.*

Rezumat

Deși a devenit banal, cum s-a arătat în doctrină, să subliniem existența riscurilor de mediu antrenate de activitățile umane și necesitatea adoptării unor dispozitive de protecție adecvate, sunt rare cauzele care implică dreptul mediului (și o conciliere între principiile dreptului mediului și activitățile economice) soluționate de instanțele de contencios administrativ din țara noastră.

Acest lucru este neliniștitor în condițiile în care se petrece în legătură cu dreptul de acces la remedii. Și este cu atât mai neliniștitor având în vedere, cum judicios s-a observat în doctrină, că accesul la justiție în probleme de mediu nu reprezintă doar un drept al individului, ci este și instrumentul de activare a puterii judecătorești în ceea ce privește controlul exercitat asupra puterii executive, într-o materie apreciată, prin lege, ca fiind de interes public.

Deși procesul administrativ oferă potențialități deosebite în domeniul concilierii protecției mediului cu libertățile economice, acestea rămân parțial neexplorate din lipsa folosirii lor de către justițiabili sau din cauza impedimentelor procedurale pe care aceștia le întâmpină în cursul judecății.

Acesta este cadrul în care vom căuta să observăm eventuale căi care ar putea fi utilizate pentru a îmbunătăți eficacitatea proceselor de mediu din perspectiva cererilor pe care le putem înainta instanței de contencios administrativ în cazul survenirii unor daune de mediu.

* flaminia.starc@e-uvv.ro.

Cuvinte-cheie: daune de mediu, acte de reglementare, urgență, acțiuni preventive.

1. Introducere

Deși a devenit banal, cum s-a arătat în doctrină¹, să subliniem existența riscurilor de mediu antrenate de activitățile umane și necesitatea adoptării unor dispozitive de protecție adecvate, sunt rare cauzele care implică dreptul mediului (și o conciliere între principiile dreptului mediului și activitățile economice) soluționate de instanțele de contencios administrativ din țara noastră.

Acest lucru este neliniștitor în condițiile în care se petrece în legătură cu dreptul de acces la remedii (ne gândim aici la influența drepturilor garantate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului și de reglementarea specială din dreptul internațional al mediului – Principiul 10 al Declarației de la Rio și Convenția de la Aarhus privind accesul la informații, participarea publicului la procesul decizional și accesul la justiție în domeniul mediului). Și este cu atât mai neliniștitor, având în vedere, așa cum judicios s-a observat în doctrină, că accesul la justiție în probleme de mediu nu reprezintă doar un drept al individului, ci este și instrumentul de activare a puterii judecătorești în ceea ce privește controlul exercitat asupra puterii executive, într-o materie apreciată, prin lege, ca fiind de interes public². Teoretic, acest lucru pare a fi evident, însă practic, oamenii nemulțumiți de emiterea unui act administrativ pot întâmpina provocări care să îi descurajeze în luarea unei asemenea decizii³. Deși procesul administrativ oferă potențialități deosebite în domeniul concilierii protecției mediului cu libertățile economice, acestea rămân parțial neexplorate, din lipsa folosirii lor integrale de către justițiabili sau din cauza impedimentelor procedurale întâmpinate de aceștia în cursul judecării. O privire necesară se impune asupra realității litigiilor de mediu, astăzi, când procesul de mediu devine în lumea contemporană și un loc de exprimare a societății civile, pentru a apăra cauzele majore de mediu, inclusiv noile cauze privind schimbările climatice.

Acesta este cadrul în care considerăm că fi util să observăm căile care ar putea fi utilizate pentru a asigura sau îmbunătăți eficacitatea proceselor de mediu din perspectiva a ceea ce putem solicita instanței de contencios administrativ în cazul survenirii unor daune de mediu prin desfășurarea unor proiecte de către operatorii economici.

Conform art. 8 din Legea nr. 554/2004 – Obiectul acțiunii judiciare: (1) Persoana vătămată într-un drept recunoscut de lege sau într-un interes legitim printr-un act administrativ unilateral, nemulțumită de răspunsul primit la plângerea prealabilă sau care nu a primit niciun răspuns în termenul prevăzut la art. 2 alin. (1) lit. h), poate sesiza instanța de contencios administrativ competentă, pentru a solicita anularea în tot sau în parte a actului, repararea pagubei cauzate și, eventual, reparații pentru daune morale. De asemenea, se poate adresa instanței de contencios administrativ și cel care se consideră vătămat într-un drept sau interes legitim al său prin nesoluționarea în termen sau prin refuzul nejustificat de soluționare a unei cereri, precum și prin refuzul de efectuare a unei anumite operațiuni administrative necesare pentru exercitarea sau protejarea dreptului sau interesului legitim. (1¹) Persoanele fizice și persoanele juridice de drept privat pot formula cerere prin care invocă apărarea unui interes legitim public numai în subsidiar, în măsura în care vătămarea interesului legitim public decurge logic din încălcarea dreptului subiectiv sau a interesului legitim privat. (1²) Prin derogare de la dispozițiile alin. (1), acțiunile întemeiate pe încălcarea unui interes legitim public pot avea ca obiect numai anularea actului sau obligarea autorității pârâte să emită un act sau un alt înscris, respectiv să efectueze o anumită operațiune administrativă, sub sancțiunea penalităților de întârziere sau a amenzii, prevăzute la art. 24 alin. (2).

Ar putea fi solicitate instanței:

- anularea în tot sau în parte a unui aviz, acord, decizie a etapei de încadrare sau alt act administrativ;
- conform art. 18 (1) din Legea nr. 554/2004, obligarea unei autorități publice la realizarea unei operațiuni administrative (dacă și în măsura în care aceasta îmbracă forma unui comportament din lista de atribuții a autorității publice);

¹ A. Tomadini, *La liberté d'entreprendre et la protection de l'environnement*, LGDJ, 2016, p. 149.

² D. Ionescu, *Dincolo de cuvinte: controlul efectiv al puterii judecătorești asupra actelor administrației. Studiu de caz: „platforma pentru stocarea temporară a deșeurilor” din Sighetu Marmăției*, în Jurnalul Baroului Cluj nr. 1/2022, p. 22.

³ *Ibidem*.

– solicitarea de despăgubiri (dacă se dovedește o vătămare) și conform art. 19 (1) din Legea nr. 554/2004, „Când persoana vătămată a cerut anularea actului administrativ, fără a cere în același timp și despăgubiri, termenul de prescripție pentru cererea de despăgubire curge de la data la care acesta a cunoscut sau trebuia să cunoască întinderea pagubei. (2) Cererile se adresează instanțelor de contencios administrativ competente, în termenul de un an...”;

– suspendarea executării actului atacat⁴.

Actele menționate a căror atacare poate interveni în fața instanțelor de contencios administrativ sunt denumite „acte de reglementare” de O.U.G. nr. 195/2005, reglementarea-cadru privind protecția mediului. Conform acesteia, sunt acte de reglementare: decizia etapei de încadrare, aviz de mediu, acord de mediu, autorizație de mediu, autorizație integrată de mediu, autorizație privind emisiile de gaze cu efect de seră, autorizație privind activități cu organisme modificate genetic (art. 2 pct. 2 din O.U.G. nr. 195/2005). Pe baza acestor acte, autoritățile publice, ca reprezentante ale interesului general vizând protecția mediului:

– verifică îndeplinirea prealabilă a anumitor condiții;

– stabilesc o serie de parametri tehnico-tehnologici de funcționare;

– instituie un control asupra activității și respectării normelor vizând protecția mediului.

În acest sens vorbim de „acte de reglementare”, în domeniul protecției mediului, un sens diferit de cel din limbajul juridic al dreptului comun. Acestea sunt acte instrumentate conform unor proceduri speciale și care stabilesc condiții pentru desfășurarea planurilor, proiectelor, activităților, precum și drepturi și obligații pentru titularii acestora, în sensul protejării mediului. Emiterea, eliberarea, reînnoirea, suspendarea, încetarea efectelor actelor de reglementare sunt supuse unui regim special, „de drept al mediului”, dreptul administrativ rămânând dreptul comun.

2. Despre atacarea deciziei etapei de încadrare a unui proiect și necesitatea urgentării procedurilor

Vom trata, în continuare, actul cel mai puțin vizibil din perspectiva jurisprudenței, dar și cel mai relevant din punctul de vedere al scopului analizei noastre – al relevării rolului instanței de contencios administrativ în concilierea unor interese diferite, de mediu și economice, și anume decizia etapei de încadrare (în continuare și „Decizia”) a unui proiect prin care se hotărăște că nu este necesar un Studiu de Impact asupra Mediului și obținerea unui acord de mediu. Precizăm că este judicios să privim această Decizie în cadrul mai larg în care apare și anume acela în care procedurile de evaluare răspund unei logici de anticipare a atingerilor aduse mediului și contribuie la efectivitatea principiului prevenției⁵. Aceste

⁴ Conform art. 14 din Legea nr. 554/2004 putem solicita instanței suspendarea executării actului atacat. În cazuri bine justificate și pentru prevenirea unei pagube iminente, după sesizarea, în condițiile prevederilor art. 7, a autorității publice care a emis actul sau a autorității ierarhic superioare sau în termen de maximum 30 de zile de la luarea la cunoștință a conținutului actului care nu mai poate fi revocat, persoana vătămată poate să ceară instanței competente să dispună suspendarea executării actului administrativ unilateral până la pronunțarea instanței de fond. În cazul în care persoana vătămată nu introduce acțiunea în anulare a actului în termen de maximum 60 de zile de la introducerea acțiunii în suspendare și dacă fondul cererii de suspendare nu a fost soluționat, instanța investită cu cererea de suspendare va constata această împrejurare și va respinge cererea de suspendare ca lipsită de interes. Dacă suspendarea s-a dispus, aceasta încetează de drept și fără nicio formalitate. Cazul bine justificat este definit de art. 2 alin. (1) lit. t) din Legea nr. 554/2004: „împrejurările legate de starea de fapt și de drept, care sunt de natură să creeze o îndoială serioasă în privința legalității actului administrativ”. Conform Înaltei Curți de Casație și Justiție, secția de contencios administrativ și fiscal (Decizia nr. 106/2012): „În mod evident, în procedura reglementată de art. 14 alin. (1) precitat nu se poate realiza o examinare aprofundată a motivelor de nelegalitate invocate, legiuitorul cerând numai conturarea unor elemente care să pună sub semnul întrebării prezumția de legalitate pe care se fundamentează caracterul executoriu al actului administrativ”.

Paguba iminentă, la rândul său, e definită de art. 2 alin. (1) lit. ș) din Legea nr. 554/2004, prejudiciul material viitor și previzibil sau, după caz, perturbarea previzibilă gravă a funcționării unei autorități publice sau a unui serviciu public”. Conform Înaltei Curți de Casație și Justiție, secția de contencios administrativ și fiscal (Decizia nr. 106/2012): „paguba rezultă din adoptarea unei decizii administrative fără consultarea corespunzătoare a publicului asupra impactului acestei măsuri, precum și din natura litigiilor de mediu unde paguba este reprezentată de vătămări ale mediului, de natură să ducă la deteriorarea mediului și la periclitatea principiului dezvoltării durabile”.

⁵ A se vedea și A. Tomadini, *op. cit.*, p. 149.

proceduri pleacă de la constatarea că realizarea unui proiect de construcție are, în mod necesar, efecte (mai mult sau mai puțin grave) asupra mediului în care urmează să se desfășoare⁶.

Decizia etapei de încadrare este, potrivit prevederilor art. 31 din Legea nr. 292/2018, respectiv art. 2 pct. 2 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2005, un „act de reglementare” din punct de vedere al efectelor unui proiect asupra mediului, iar Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2005 privind protecția mediului prevede că litigiile generate de emiterea, revizuirea, suspendarea sau anularea actelor de reglementare se soluționează de instanțele de contencios administrativ competente (art. 18), fără a opera vreo distincție, or acolo unde legea nu distinge, nici interpretul nu trebuie să distingă.

În absența unei încadrări legale, independent de denumire, atât timp cât sunt îndeplinite criteriile legale – o manifestare de voință unilaterală, producătoare de efecte juridice, emisă în regim de putere publică⁷, Decizia este un act administrativ veritabil, în sensul definit de art. 2 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 554/2004, și este supusă regimului juridic al unui act administrativ individual, inclusiv controlului jurisdicțional, pe calea suspendării, care, mai mult decât atât, așa cum tindem să demonstrăm, ține de esența unei cereri vizând încălcarea drepturilor la un mediu sănătos, sănătate și viață privată.

De aici se desprinde interesul legitim ce se cuvine a fi ocrotit pe calea contenciosului administrativ printr-o cerere de suspendare a Deciziei în cazul unui proiect ce încalcă un drept subiectiv (precum este dreptul la un mediu sănătos) și care, în caz contrar, ar fi sustras controlului jurisdicțional de legalitate și sancționării acestei încălcări sau cel puțin ar amâna acest control, ceea ce vom arăta că este la rândul său foarte dăunător, în situația unei astfel de încălcări. Acest lucru este și mai evident atunci când s-au demarat pașii pentru obținerea unei autorizații de construire pe baza Deciziei, care ar face, în final, inutil controlul actului de către instanța de fond, știut fiind că autorizația de construire este „exemplul clasic” de act al cărui conținut este *epuizabil* în timp⁸. Altfel spus, prin curgerea timpului și executarea sa materială, Proiectul autorizat și-ar putea epuiza fizic efectele, care presupun și încălcarea unor drepturi subiective, făcând imposibilă suspendarea sa și poate inutilă ori neeconomică anularea sa.

S-ar ajunge la rezultatul absurd și nelegal, de a nu putea supune controlului judiciar un act emis de o autoritate, care produce consecințe juridice grave, vorbind de încălcarea unui drept garantat constituțional, deși prin însuși acel act autoritatea admite că încalcă dreptul subiectiv respectiv. Or, realizarea unui drept, precum dreptul la un mediu sănătos, pentru a fi efectivă depinde (și) de felul în care instanțele de judecată cenzurează eventualele încălcări ale obligațiilor ce le revin autorităților, cum subliniază CEDO, CJUE și, în general, doctrina⁹. În hotărârea sa *Mellor*, CJUE subînțelege chiar această idee: decizia [de a nu supune un proiect evaluării de mediu] este suficient de motivată în cazul în care motivele pe care le conține, adăugate elementelor care au fost deja aduse la cunoștința persoanelor interesate și eventual completate cu informațiile suplimentare necesare pe care administrația națională competentă este obligată să le furnizeze la cererea acestora, sunt apte să le permită să aprecieze oportunitatea de *a formula o acțiune împotriva acestei decizii*¹⁰.

⁶ *Ibidem*.

⁷ O. Podaru, *Drept administrativ, vol. 1: Actul administrativ (reper pentru o teorie altfel)*, Editura Hamangiu, București, 2010.

⁸ O. Podaru, *op. cit.*, p. 72.

⁹ M. Nica, *Art. 14 alin. (1) din Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ. Suspendare act administrativ. Dreptul la un mediu sănătos. Convenția de la Aarhus. Consultarea publicului*, în *Pandectele Române nr. 1/2013*, disponibil și pe *sintact.ro*.

¹⁰ Hotărârea CJUE (Camera a doua) din 30 aprilie 2009 în cauza *Mellor* (C-75/08). Acțiunea principală privea proiectul de amenajare a unei foste baze navale situate într-o regiune desemnată ca zonă cu peisaj excepțional. S-a prevăzut ca în această zonă să se construiască un spital. Un prim permis a fost contestat cu succes, deoarece nu fusese examinată necesitatea de a se realiza o evaluare a efectelor asupra mediului. În cadrul unei proceduri administrative ulterioare, consiliul colectivității locale competente a emis un aviz cu privire la necesitatea de a se realiza o evaluare a efectelor asupra mediului. În opinia acestuia, nu era necesară o astfel de evaluare, pentru motivul că nu era previzibil că vor exista efecte importante asupra mediului. Domnul Mellor, reclamant în acțiunea principală, a contestat acest aviz. În opinia acestuia, printre altele, ar fi distrus un refugiu de lilieci. Prin urmare, colectivitatea locală și-a revizuit aprecierea. Cu toate acestea, prin scrisoarea din 4 decembrie 2006, ministrul mediului din Regatul Unit (Secretary of State) a publicat ulterior o decizie potrivit căreia nu era necesară o evaluare a efectelor asupra mediului. Acesta și-a motivat decizia prin faptul că proiectul nu ar putea avea efecte importante asupra mediului ca urmare a unor factori precum natura, mărimea sau localizarea sa. Nu au mai fost adăugate motive mai detaliate. Potrivit Curții, art. 4 din Directiva 85/337/CEE a Consiliului din 27 iunie 1985 privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2003/35/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 mai

Subliniem că, prin efectul Deciziei, se poate încălca un drept existent consacrat constituțional, precum este dreptul la un mediu sănătos, lipsit de o protecție efectivă, și nu o simplă vocație, cum ar fi fost în cazul unei simple decizii de refuz de a obține în viitor un drept subiectiv.

Cererea de suspendare a sa este, din aceste motive, mijlocul cel mai adecvat la care se poate recurge într-o situație dependentă, în mod esențial, de *curgerea timpului*, în favoarea părților, cărora nu le rămâne decât să grăbească obținerea și punerea în executare, prin orice mijloc, a Autorizației de construire.

Potrivit art. 1 din Legea nr. 50/1991, executarea lucrărilor de construcții este permisă numai pe baza unei autorizații de construire, emisă în condițiile legii. Autorizarea unor lucrări de construire este prin esența sa condiționată de respectarea elementelor esențiale care îi conferă și asigură valabilitatea și are o valabilitate limitată în timp. Doctrina precizează referitor la statutul special al autorizațiilor, prin prisma efectelor lor, că acestea „creează particularului o situație juridică specială, însă nu pot crea în favoarea sa un drept de stabilitate absolută a acestor acte. Tocmai de aceea pot fi, pe de o parte, revocate, atunci când interesul public o cere, iar, pe de alta, își încetează efectele juridice automat după trecerea unui interval de timp, tocmai pentru că, din când în când, este necesară verificarea conformității autorizațiilor în cauză cu interesul public”.

Considerăm că nu este cazul să se aștepte până ce un Proiect este autorizat (deși, din păcate, adeseori justițiabilii nu au cunoștință de existența unei Decizii) în complexitatea sa, acesta cuprinzând multiple aspecte, de amenajare a teritoriului și de urbanism, arhitectură, avize și autorizații etc., care ar complica, în mod nejustificat, procedurile. Or, urmărind doar să apere dreptul la un mediu sănătos încălcat, justițiabilii au interesul legitim de a promova o cerere de suspendare a Deciziei, a cărei anulare ar viza să o solicite prin acțiunea de fond, prevenind emiterea unei Autorizații. Temporizarea spre care doresc să împingă de regulă părțile, care se grăbesc să obțină autorizația de construire, este o cale greșită, atât din perspectiva statutului juridic al Deciziei, act administrativ individual a cărui suspendare considerăm că se presupune a antrena, în mod automat, obligativitatea supunerii Proiectului procedurii evaluării de mediu și obținerii unei noi autorizații, conforme legii, cât și din aceea a urgenței protecției efective a dreptului încălcat în momentul și prin emiterea acestui act administrativ.

Or, în acest fel, în cazul obținerii unei Autorizații de construire, părțile ar reuși ca, rămânând în pasivitate și așteptând doar curgerea timpului în favoarea lor, să profite de cadrul procesual pe care l-au stabilit cei dintâi. Admițându-le teza, care nu se susține de fapt în acest cadru, s-ar ajunge la un rezultat absurd și nedrept (de fapt urmărit de părțile de la început).

Odată ce consecințele sale sunt adesea ireversibile, dauna de mediu are prin ea însăși o „configurație” juridică specială, care arată limitele temporizării unei intervenții din partea instanțelor. De aceea, s-au impus în acest domeniu principiile precauției și prevenției, ce presupun ca, în prezența numai a riscului survenirii unui prejudiciu grav, chiar dacă acesta nu s-a produs încă, autoritățile să ia de urgență toate măsurile necesare.

Riscul și urgența intervenției sunt elementele pe care le avem și noi în vedere, în mod prioritar, când considerăm că se pretează o cerere de suspendare a efectelor Deciziei prin care se cauzează o daună de mediu¹¹. Dar ea poate fi dedusă din însăși importanța socială a dreptului la un mediu sănătos – care știm că presupune și sănătatea și viața noastră privată.

Cazul deciziei etapei de încadrare analizat în aceste rânduri este doar un exemplu care vrea să arate necesitatea unor reflecții aprofundate din partea instanțelor privind o concepție asupra răspunderii de

2003, trebuie interpretat în sensul că nu impune ca decizia prin care se concluzionează că nu este necesar ca un proiect aparținând categoriilor enumerate în anexa II la directiva menționată să fie supus unei evaluări a efectelor asupra mediului să conțină ea însăși motivele pentru care autoritatea competentă a decis că aceasta nu este necesară. Cu toate acestea, în ipoteza în care o persoană interesată solicită acest lucru, autoritatea administrativă competentă este obligată să îi comunice motivele pentru care a fost adoptată această decizie sau informațiile și documentele pertinente ca răspuns la cererea prezentată. În ipoteza în care decizia unui stat membru de a nu supune un proiect aparținând categoriilor enumerate în anexa II la Directiva 85/337, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2003/35, unei evaluări a efectelor asupra mediului conform articolelor 5-10 din directiva menționată indică motivele pe care aceasta se întemeiază, decizia menționată este suficient de motivată în cazul în care motivele pe care le conține, adăugate elementelor care au fost deja aduse la cunoștința persoanelor interesate și eventual completate cu informațiile suplimentare necesare pe care administrația națională competentă este obligată să le furnizeze la cererea acestora, sunt apte să le permită să aprecieze oportunitatea de a formula o acțiune împotriva acestei decizii.

¹¹ Sens în care invocăm și Decizia nr. 106/2012 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția de contencios administrativ și fiscal.

mediu, în mod necesar, îndreptată spre viitor. Acest tip de răspundere este impusă de înseși riscurile pe care le presupune survenirea unor daune de mediu¹², cu un potențial de distrugere fără precedent ce se adaugă caracterului lor de ireversibilitate¹³. Așa cum s-a arătat în doctrină, dezvoltarea procedurilor de evaluare a efectelor unor proiecte asupra mediului a apărut pentru a proteja mai eficient mediul, fără a constrânge excesiv operatorii economici¹⁴. Legătura de subordonare între aceste evaluări de mediu și desfășurarea unor activități economice este evidentă pentru că, fără ele, autorizația de construire sau de funcționare nu ar fi acordate. Din acest motiv, aceste evaluări au ca primă finalitate prevenirea atingerilor aduse mediului susceptibile de a fi antrenate de un proiect sau o activitate și ele nu afectează negativ operatorii economici, dimpotrivă, oferindu-le posibilitatea de a-și exercita activitatea¹⁵. Este cu atât mai gravă abuzarea de aceste proceduri și mai necesară intervenția instanțelor, dacă este necesar, cât mai devreme pe parcursul autorizării proiectelor cu potențial impact grav asupra mediului.

Cercetarea noastră vrea să arate că acțiunile care permit prevenirea daunelor de mediu ar trebui să atragă, în mod firesc, atenția celor care se adresează instanțelor, precum și înseși instanțelor, într-un context în care singularitatea domeniului protecției mediului constă în relația sa cu timpul, cum o dovedesc și procedurile de evaluare a efectelor asupra mediului ale activităților economice. Timpul este un element fundamental al unei „bune justiții” în general și în special în cazul potențialei surveniri a unor prejudicii de mediu. În acest domeniu, provocarea pentru justiția administrativă este aceea de a putea preveni de urgență pagubele grave și ireversibile. Întrucât prejudiciile cauzate mediului sunt, după cum știm, greu de reparat și uneori ireversibile, măsurile preventive, menite să prevină – sau cel puțin să limiteze – apariția unui risc, producerea unui prejudiciu, continuarea actele dăunătoare, prevenirea și totodată eliminarea cauzelor și efectelor acestora constituie baza oricărei politici de mediu sănătoase. Intervenția judecătorului poate fi privită, astfel, ca un mijloc al acestei prevenții, fie că presupune anticiparea riscurilor sau stoparea acestora.

Așa cum s-a subliniat în doctrină¹⁶, accesul la justiție în probleme de mediu trebuie însă susținut și dintr-o perspectivă diferită. Acesta nu reprezintă doar un drept al individului, ci este și instrumentul de activare a puterii judecătorești în ceea ce privește controlul exercitat asupra puterii executive, într-o materie apreciată, prin lege, ca fiind de interes public. Avem un fundament legal în dispozițiile art. 126 (6) din Constituție: „Controlul judecătoresc al actelor administrative ale autorităților publice, pe calea contenciosului administrativ, este garantat...”, iar conform art. 21 din Constituție: Accesul liber la justiție (1) Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime. (2) Nici o lege nu poate îngreuna exercitarea acestui drept. (3) Părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil. (...), dar și în dispozițiile art. 9 ale Convenției de la Aarhus ratificată de România: „În cazul în care o parte prevede o astfel de cale de atac de către o instanță de judecată, aceasta se asigură, de asemenea, că persoana respectivă are acces la o *procedură rapidă* stabilită prin lege, gratuită sau necostisitoare, pentru reanalizarea de către o autoritate publică sau revizuirea de către un organism independent și imparțial altul decât o instanță de judecată” [art. 9 alin. (1) teza a doua].

3. Concluzii

Acest articol pleacă de la realitatea neliniștitoare a numărului redus de cauze care implică protecția mediului soluționate de instanțele de contencios administrativ din țara noastră. Or intervenția instanțelor, cât mai devreme, în cazul daunelor de mediu ale căror consecințe sunt adesea ireversibile, este esențială. Daunele de mediu au prin ele însele o „configurație” juridică specială, care arată limitele temporizării unei intervenții din partea instanțelor.

Este o realitate cu atât mai neliniștitoare cu cât privește contextul în care, așa cum judicios s-a observat în doctrină, accesul la justiție în probleme de mediu reprezintă un drept al individului, dar este

¹² Și M. Duțu, *Răspunderea pentru viitor 1*, în Pandectele Române nr. 6/2015, *passim*, disponibil și pe *sintact.ro*.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ A se vedea și A. Tomadini, *op. cit.*, p. 149.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ D. Ionescu, *op. cit.*, p. 22.

și instrumentul de activare al puterii judecătorești în ceea ce privește controlul exercitat asupra puterii executive, într-o materie apreciată, prin lege, ca fiind de interes public. De altfel, procesul administrativ deține un loc deosebit astăzi în soluționarea disputelor de mediu.

În aceste condiții, provocarea pentru instanțele de contencios administrativ este aceea de a putea preveni de urgență pagubele grave și ireversibile. Întrucât prejudiciile cauzate mediului sunt, după cum știm, greu de reparat și uneori ireversibile, măsurile preventive, menite să prevină – sau cel puțin să limiteze – apariția unui risc, producerea unui prejudiciu, continuarea actelor dăunătoare, prevenirea și totodată eliminarea cauzelor și efectelor acestora constituie baza oricărei politici de mediu. Intervenția judecătorilor poate fi privită, astfel, ca un mijloc al acestei prevenții, fie că presupune anticiparea riscurilor sau stoparea acestora. Cercetarea noastră vrea să arate, în primul rând, că acțiunile care permit prevenirea daunelor de mediu ar trebui să atragă în mod firesc atenția celor care se adresează instanței într-un context în care singularitatea domeniului protecției mediului constă în relația sa cu timpul.